

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyi

Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

Düşmən işgalindən azad edilən Kəlbəcər rayonunda Azərbaycanın maddi-mədəni irlisinin çox zəngin, qədim və unikal nümunələri mövcuddur. Kəlbəcərin qayaüstü təsvirləri unikal bir sərvətdir. Bu da onu göstərir ki, Azərbaycanın qədim və zəngin maddi-mədəni irlisinin tarixən mövcud olduğu ərazilərdən biri işğaldan azad olunan Kəlbəcər rayonudur.

Kəlbəcər

Azərbaycanın ikinci Qobustanıdır...

Vaxtılı Kəlbəcəri mərhum akademikimiz, böyük ziyalımız Xudu Məmmədov "Azerbaycanın ikinci Qobustanı" adlandırdı. Akademikin Kəlbəcəri Qobustana bənzətməsi və onu "ikinci Qobustan" adlandırması təsadüfi deyildi. Çünkü Kəlbəcərin "Sərçəli dağ", "Qurbağalı çay", "Gəlin qayası", "Soltan Heydər", "Ağ çay", "Aylıqınqli", "Pəriçinqılı", "Zalxa gölü", "Dəvəgözü dağı" adlanan yerlərində zəngin qayaüstü təsvirlər mövcud olub. Bəzi mənbələrə görə, Kəlbəcər Tarix-diyarşunaslıq muzeyinin əməkdaşları tərəfindən 3500-dən çox qayaüstü təvir qeydə alınıb və onların şəkilləri çəkilib, əslində isə onların sayı 8 mindən yüksəkdir.

Tədqiqatçıların yazdıqlarından əldə etdiyimiz məlumatlara görə, dəniz seviyyəsindən iki-üç min metr yüksəklidə yerləşən Zalxa və Pəriçinqili, Qara göllərin sahil lərində, Delidağın ətəklərində, Ayıçinqılında, Pəriçinqılında və başqa ərazilərdə yerləşən çinqılıqlarda daşların, qayaların üzərində ulu babalarımız tərəfindən çəkilən rəsm əsərləri geniş yayılıb.

**Azərbaycanın
qədim sakinlərinin
yaratdığı
daşüstü əsərlər
- unikal abidələr...**

Tədqiqatçılar yazırlar ki, bu yerlerin qədim sakinləri ibtidai daş alətlərindən istifadə etməkələ möhkəm qayalar üzərində məişət və təsərrüfat səhnələrini, müxtəlif vəhşi heyvanları təsvir edən gözəl rəsmlər çəkə bilmisələr. Bu rəsmərin müyyəyen bir qismi qədim əkinçilik məşğulliyətini eks etdirir. Tədqiqatçılar qeyd edirlər ki, ayrı-ayrı daşlar üzərində öküzlərə qoşulmuş ibtidai xışla yerin şumlanması, taxılın bişilməsi və döyülməsi kimi səhnələr, giynində toxu tutmuş adam təsviri və s. verilib. Bəzi daşlar üzərində ən qədim nəqliyyat vasitələrini göstərən ikitəkərli

arabalar təsvir edilib. Qədim ovçuluğa aid sehnələri təsvir edən çox sayıda əsər də tapılıb. Yeni tapılan qayaüstü təsvirlər-

**Kəlbəcərin erməni əsarətindən azad edilmiş 8 mindən
çox əvəzsiz qayaüstü təsviri - UNESCO siyahısına
salınmalı mədəni irsimizin yeni nümunələri...**

maddi mədəniyyət nümunələri də qayaüstü rəsmlər kimi qədim tunc dövründə yaşmış əkinçi-biçinci tayfaların iqtisadi və ictimai həyatına dair qiymətli tarixi mənbələrdir.

**"Kəlbəcərin
qayaüstü təsvirləri
ulularımızın daş
salnaməsidir"**

Uzun illər Kəlbəcərdəki qayaüstü təsvirləri öyrənən, tədqiq və təbliğ edən tarix elmləri doktoru, professor, BDU-nun Tarix fakültəsinin Arxeologiya və Etnoqrafiya kafedrasının müdürü, "Şöhrət" ordenli Qüdrət İsmayıllzadə "Bakı-Xəbər"ə bildirdi ki, bu böyük və qədim tarixi-mədəni irlərimiz mütləq mənəda Azərbaycanın unikal irlərimi beynəlxalq aləmdə təbliğ edilməli və UNESCO-nun müvafiq siyahısına daxil edilməlidir:

"Mən keçən əsrin 70-cilərində Kəlbəcərdəki qayaüstü təsvirləri tədqiq etmişəm. Kəlbəcərin qayaüstü təsvirləri ulularımızın daş salnaməsidir. Bu misli olmayan daş salnamələr ulularımızın həyat tərzini, təsərrüfat həyatını, eyni zamanda, zəngin mənəvi mədəniyyətini eks etdirən abidələrdir. Kəlbəcər Qarağın ayrılmaz bir hissəsi olmaqla, öz tarixi salnaməsi ilə Azərbaycanın ulu keçmişinə aid qiymətli sərvətləri saxlayıb. Bu abidələrdə Azərbaycan xalqının ulu tarixi canlı şəkildə eks olunub".

Kəlbəcərin qayaüstü təsvirlərinin bədii və tarixi özəlliyi nədir?

Q.İsmayılpənahov bildirdi ki, bu qayaüstü təsvirlər öz mədəni və tarixi əhəmiyyətinə görə çox dəyərlidir: "Bu qayaüstü təsvirlərin qırmızı cəhəti ondan iba-

qıymetli cənət ondan ibarətdir ki, o təsvirlər həm özünün mövzü əhatəsi, həm də bədii dəyərinə görə çox yüksək səviyyədədir. Diqqəti cəlb edən məsələlərdən biri də ondan ibarətdir ki, Kəlbəcər axtarışlarında həmin qayaüstü təsvirləri çəkən ulularımızın məskən yerleri də aşkar edilmişdi. Tərtər çayının sol sahilində hündür qayalıqda aşkar edilən qədim yaşayış yerində dairəvi tikinti qalıqları, eyni zamanda, müxtəlif əmək alətləri aşkar edilib. Bunlar eramızdan əvvəl IV-III minilliyyə aid maddi mədəniyyət nümunələridir. Başqa bir cəhəti də qeyd etmək istəyirəm ki,

A large, light-colored rock formation with a distinct horizontal layer and vertical fissures, surrounded by low-lying vegetation.

ximizin salnaməsidir. Gü
man edirəm ki, yaxın ge
ləcəkdə Kəlbəcər qazıntıla
rı Azərbaycan ərazilərində
aşkar edilən maddi medə
niyyət nümunəlerinin yeri
silsiləsi olmaqla tariximiz
aid daha sanballı, dahi
dəyərli tarixi məlumatla
verəcək" - deyə bildirə
Q.İsmayıllı vurguladı ki
hazırda arxeoloqların işin
aslanlaşdırın yeni texnolo
giyalar da mövcuddur v
biz bunu Qobustanda d

sübuta yetirilecek. Bu, unikal abideler silsiləsidir. İnaniram ki, azad olunmuş Kəlbəcərdəki bu qıymətli maddi mədəniyyət nümunələri xalqımızın zəngin tarixi keçmişini daha parlaq şəkildə eks etdirəcək. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, Kəlbəcər təsvirlərinin öyrənilməsində mənə yaxından kömək edən keçmiş tələbələrim, rayonun mədəniyyət işçiləri, xüsusən də Şamil Əsgərov olub. Şamil Əsgərov Kəlbəcər muzeyinin yaradıcısıdır. O, abidələrin öyrənilməsində səy və bacarıqlarını heç əsirgəmədi. Bu təsvirlərin öyrənilməsində mənə yaxından kömək edən ziyanımız Ş. Əsgərovun rolu unudulmazdır. Onun əməyi həmişə yada salınmalıdır. Onun o tədqiqatda yaxın iştirakı olub. Yadımdadır, onunla birlikdə hələ qarşı əriməmiş yaylaqlarda o təsvirləri qeyd etirdi, öyrənirdik, onların misilsiz qiymətini müəyyən etməyə çalışırdıq".

Kəlbəcərin qayaüstü təsvirləri UNESCO-ya daxil edilməlidir...

Q.İsmayıllıdə vurğuladı ki, Kəlbəcər artıq işğaldan azad edilib və Qobustan kimi Kəlbəcərin də qayaüstü təsvirlərini UNESCO-ya təqdim edərək qeydiyyatdan keçirməyimiz qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biridir: "Ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti, UNESCO-nun və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın böyük qayğısı, səyləri nəticəsində Qobustan 2007-ci ildə UNESCO-ya daxil olundu. Yüz faiz əminəm ki, Mehriban xanımın qayğısı və səyləri nəticəsində Kəlbəcərin qayaüstü təsvirləri də yaxın gələcəkde bəşər mədəniyyətinin ayrılmaz bir hissəsi kimi Azerbaycan mədəniyyətinin nadir nümunelerindən biri olaraq UNESCO-ya daxil edilecək. Kəlbəcər qayaüstü təsvirlərinin özünməxsus xüsusiyyətləri var. Bu təsvirlərdə xalqımızın zəngin mənəvi mədəniyyəti dolğun şəkildə eks olunub.

Kelbəcərin qayaüstü təsvirlərinin UNESCO-ya daxil ediləcəyinə əminəm. Çünkü bu en vacib məsələlərdən biridir".

diyaloglarınızın manevi zenginliğini
inliyinizi bürüze verir. Məmməd
əminəm ki, yeni axtarışları
Kəlbəcərin qayaüstü təs
virlərinin dünyanın qaya
aüstü incəsənətinin ayrılmaz
maz bir hissəsi olduğunu.